

PESEM, REŠENA PRED POZABO

Tej zgodbi je treba zaradi pomembnosti vsekakor napisati uvod.

Konec lanskega oktobra sva se srečala z **dr. Tonetom Strojnom**, ki mi je dejal, da bo naslednji mesec minilo sto let od rojstva **dr. Klementa Juga**, alpinista in psihologa marsikatero slovenske gorniške duše, in da je doma našel pesem neke njegove sodobnice, napol Hrvatice in napol Madžarke, ki je bila po svojih popisovanjih in pričevanjih velika ljubiteljica slovenskih gora, po naključju pa je bila v Vratih prav takrat, ko so 15. avgusta 1924 iz Stene prinesli Jugovo truplo. To jo je tako ganilo, da je, že sicer pesnica in mehka duša, o tem napisala pesem in jo mnogo pozneje poslala tedanjemu načelniku kulturno literarne komisije pri PZS dr. Strojnu. Takrat kdove zakaj ni mogla in smela biti objavljena, ni pa izgubljena.

Dogovorila sva se, da mi pesem skupaj s spremnim člankom pošlje, sam pa bom poskusil najti slovenskega pesnika, ki bi bil pripravljen pesem o dr. Jugu (in njegovem plezalskem tovarišu **Vladimirju Topolovcu**, kot sem zvedel pozneje) prelititi v slovenščino. Nobenega dvoma ni, da bi to pesem znal prepesniti marsikdo, vendar sem želel za to nagovoriti pesnika, ki je po duši tudi gornik.

ln sem našel – pesnico. **Neža Maurer**, navdušena planinka, je želela pesem najprej prebrati, da bi se potem odločila; ko jo je, je takoj pristala: ne na dobesedni prevod, ampak na prepesnitev.

Tako lahko zdaj prvič to pesem preberemo v izvirniku in v slovenski prepesnitvi.

Dr. Gizela Tarczay je o tem žalostnem srečanju z mrtvim dr. Klementom Jugom, kot sem videl, napisala spominski članek, ki je bil objavljen v oktobrsko-novembrski številki Planinskega vestnika letnika 1924. Objavljen je v hrvaškem izvirniku pod naslovom »V spomin doktorja Juga« in pod podnaslovom »Odlomek iz mojega poročila o izletu podružnice Sljeme na Triglav 15.–17. VIII. 1924«. Takole piše dr. Gizela Tarczay:

»...Triglav! V tem imenu je za nas nekaj čarobnega. Srce nam živahneje utripa, kadar kdo omeni naš ponosni Triglav, prestolovanje Zlatorogovo. Kdor je kdaj videl njegove zasnežene vrhove, tisti je moral v svoji duši občutiti privlačno Triglavovo moč. Triglav nas kliče, Triglav nas omamlja! Tudi mi smo gledali visoke stene Triglava, tudi nas je privlačil Triglav, ta magnet, ki se mu ni mogoče upirati. In smo se napatili v daljnje carstvo boga Zlatoroga, s srcem, polnim pričakovanja, z dušo, polno hrepenjenja, mističnega hrepenjenja po neznanih, velikih dogodkih, po čudežih, ki se v resnici dogajajo v duši vsakogar, kdor se povzpne na vrh.

Že na vlaku smo zvedeli žalostno novico, da se je neki planinec, neki Slovenec, ponesrečil na Triglavu. To je bil neki doktor Jug, mlad človek, star 26 let, ki se je nekaj dni prej lotil vzpona po severni steni Triglava,

Pod Jugovim stebrom so reševalci našli mrtvega Juga.

Foto: Arhiv TK Skala

nesreča pa je hotela, da je padel v prepad. Ne morem vam povedati, kako je ta novica vplivala na nas. Bilo je prekrasno sončno jutro, mi pa smo vendarle z nenavadnim strahom gledali predse – kot da bi mraz legel na našo dušo. Na vsaki postaji, v vsaki gostilni, na vsakem koraku so govorili samo o pokojnem Jugu. Pri povedovalih so nam, da so ga Skalaši šli iskat. Niso ga še našli...

Ko smo prišli do Aljaževega doma, se je razširila vest, da so ga že našli. Že so ga potegnili iz prepada; še danes da ga bodo prinesli sem... Mi pa smo poslušali te strašne zgodbe, tiho, kakor otroci poslušajo pripovedi svoje babice o velikanih in hudobnih škrtatih. Mi, ki smo sicer tako veseli in do neobrzdane radostni ljudje, smo postali nekako molčeči. Naša usta so pozabila na šale, naša grla so pozabila na pesmi. Neka nevidna prikazen se je s svojim mrzlim prstom dotaknila naših src – in utihnilo smo. Enako kot romarji občutijo bližino Boga, tako smo tudi mi začutili bližino Smrti – in smo bili tiho.

Tiho stopa naša majhna četa; tukaj je veličastna severna stena Triglava! Odločili smo se za pot čez Prag in smo se začeli počasi vzpenjati po tisti vijugavi stezi. Ko pa smo se ustavili in pogledali navzdol na dolino, ki smo jo bili pred kratkim zapustili, smo opazili nenavdno povorko: to je bil mrtvaški sprevod doktorja Juga.

Obstali smo za nekaj sekund in nepremično čakali, dokler ni bila povorka mimo. To je bil mrtvaški spreved brez duhovnika, brez mrliškega voza, brez krste: mrtvo telo je bilo zavito v vrečo, lovci so ga nesli, nekaj planincev je šlo pred njimi, nekaj za njimi. In stopali so tiho, nosili so ga previdno proti Aljaževemu domu.

Naša srca so se krčevito stisnila. Tišina je bila, in v tej grobni tišini sem zaslišala žalno koračnico, ki se je razlegala po zraku, in slišala sem tako veličastne psalme, da se je njihov odmev razlil po gorah in po dolinah. Oj, ljudje smrti, vi drobni črvi, ki se plazite po zemlji – ne bojte se smrti! Vaše življenje je kratko kot tren očesa, in vaše težnje so ničeve – nekaj pa je večno: to je Narava, velika, večna, nepojmljiva, božanska Narava, ki se ji vsi klanjamo, ki jo vsi občudujemo in smo po njeni volji

pred njenim žrtvenikom vsi pripravljeni žrtvovati to pest prahu, ki se imenuje naše telo.

Tovariši, vstanite! Slava doktorju Jugu!

Naš vzklík ne bo prodril do njegovih ušes, ta ne slišijo več, prodril pa bo do ušes tistih, ki so ostali, ki s pesmijo na ustih še hodijo po gorah, njihova pesem pa bo ta čas molitev.

Razumeli bodo vsi, občutili bodo vsi v globini svoje duše, da smo samo igračke v rokah skrivnostne usode in se ne bodo bali Smrti!«

Za tem globoko doživetim besedilom je potem – enako v hrvaščini kot to besedilo – v Planinskem vestniku letnika 1924 objavljen prvi del pesmi »Junakom Triglava«, napisan, kot je posebej natisnjeno, 20. avgusta 1924.

Junakom Triglava

GIZELA TARCZAY

V spomin dr. Juga in Vladimírja Topolovca
20. VIII. 1924

*Poznate tiste globoke ponikve
pod Severno steno Triglava?
Naš mili tovariš tam na snegu leži –
raztreščena je ponosna glava.*

*Raztreščena glava, odtrgana roka,
krvavo, razbito telo –
strmoglavil je naš prijatelj v brezno:
ubilo ga je belo dno.*

*Kar je bilo pred hipom še žarka misel –
je zdaj združgan mozeg, ki črve čaka;
kar je bilo pred hipom plameneča strast,
je zdaj – krvava mlaka.*

*Odšel je prijatelj in ni dosegel
vrha stebra, Triglava – upanja rt;
odšel je prijatelj z višine v brezno,
iz življenja mladega – v smrt.*

*Drug za drugim, pa tretji, četrti –
vsi hlepijo brez diha ... Kam?
Smrti naproti?
Vidim krvavo truplo med prti –
in ta podoba me spremlja povsod –
v spanju, podnevi mi je napoti...*

*V spanju, v budnosti on se pojavlja –
in meni se zdi, kot da me vabi,
ko da prav mene za sabo kliče,
vse glasneje kliče in mami...
Kot da sem v belem prepadu doma.*

*Oh, samo še malo,
pa bom morda res odšla tja...*

Prevedla Neža Maurer

Junacima Triglava

GIZELA TARCZAY

U spomen doktora Juga i Vladimira Topolovca
20. VIII. 1924

*Znate li onaj duboki ponor
pod sjevernom stijenom Triglava?
Mili nam drug tam leži na snijegu,
u njeg razmrskana glava.*

*Razmrskana glava, otrgnuta ruka,
i krvavo, razbito tijelo –
srušio se je naš drug u bezdan,
ubi ga crno to ždrijelo.*

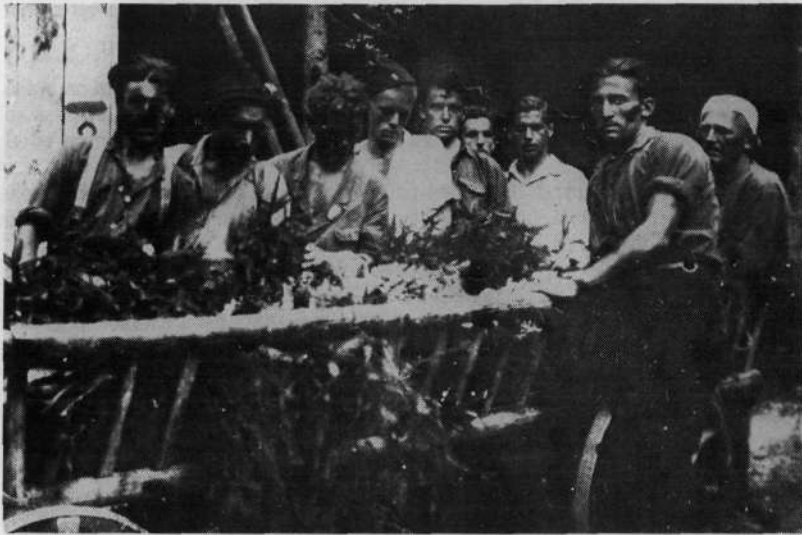
*Što bješe netom još blistava misao,
trunak je mozga i jedu ga crvi –
što bješe netom još plamena strast,
sada je kapljica krvi.*

*Ode naš drug i nije dostigo
Triglav, taj njegovih nada rt,
ode naš drug, sa vrha u ponor,
iz života vedrog u smrt.*

*Jedan za drugim, drugi, pa treći...
Svi hrle bez daha, a kuda?
Smrti u susret?
Vidjeh ja krvavo truplo u vreći
i taj me prizor proganja svuda
u snu i na javi...*

*U snu i na javi, on se pojavljuje,
i meni se čini, kao da me zove,
kao da upravo mene dozivlje,
sve življe i življe...
u onu duboku provaliju tamo!*

*Oj, časak samo,
i ja ću doći možda onamo...*

Ponesrečeni dr. Jug na vozu v Vratih, od leve na desno reševalci Matevž Frelih, Janez Hlebanja-Luks, Joža Čop, Miha Potočnik, Radko Poženel, neznan (glava), Karel Čop, Milan Gostiša in Miha Čop.

Tako je zdaj pesem dr. Gizele Tarczay skoraj trideset let po svojem nastanku prvič objavljena v celoti v izvorniku in hkrati v slovenskem prevodu, na začetku leta, ko se bomo sredi avgusta nemara spomnili 75-letnice smrti velikega slovenskega gornika dr. Klementa Juga.

Marjan Raztresen

DR. KLEMENT JUG V HRVAŠKI GORNIŠKI KNJIŽEVNOSTI

Smrtonosni padec dr. Klementa Juga, doktorja filozofije, in isto poletje 1924 tudi jurista Vladimirja Topolovca v Severni triglavski steni je takratno gorniško javnost zavil v črno. Planinski vestnik je tej izgubi v vrstah idealnih mladeničev posvetil celo jesensko številko.

Posebej smrt dr. Klementa Juga je še desetletja odmevala med alpinisti, se spreminjala v legendo, v ideologijo in dramo (**Drago Jančar**), roman (**Tone Svetina**) in esejistiko (**Vladimir Bartol**, **Zorko Jelinčič**), zašla celo na področje psihiatrije (**dr. Lev Milčinski**) in še kam.

Dr. Klementa Juga je z redkimi izjemami tistih, ki alpinizma niso razumeli, zgodovina ocenila pozitivno. Prvzaprav se lik dr. Klementa Juga skozi vsa desetletja ni v ničemer spremenil. Pri tej tragičnosti je vso zgodbo o dr. Klementu Jugu zavil v gorsko romantiko, ki ji jasni Jugovi nazori in citati dajejo določljivo mesto tudi v širši slovenski nacionalni kulturi. Vendar je fenomen dr. Klementa Juga prestopil meje majhne slovenske dežele.

Ena od tistih, ki so spremljali Jugovo življenje in delo v alpinizmu, je bila kot njegov sodobnik v času tudi dr. Gizela Tarczay. Bila je članica HPD »Sljeme« iz Zagreba, ki je imelo podobne ciljne namene kot v Sloveniji TK Skala. Zato je lahko razumeti, da so se

da vidijo prekrasne Julijske Alpe, Karavanke, Kamniške planine itd. Čeprav Madžarka po rodu je dr. Gizela Tarczay na zagrebškem vseučilišču poučevala nemščino in nemško literaturo.

Dr. Gizela Tarczay se je v spomin na dr. Klementa Juga oglasila že v številki Planinskega vestnika leta 1924, str. 247, posvečeni smrti dr. Klementa Juga. Sama je bila poznavalka Triglava, saj ga je obiskala po stezi čez Prag, po Tominškovi in Bambergovi poti. Kot piše v pesmi, je bila očitno tudi očevidec zadnje Jugove poti izpod Triglavске stene na pokopališče v Dovjem, kar jo je osebno globoko pretreslo.

Bilo je 9. septembra 1976, ko sem podpisani kot takratni načelnik kulturno literarne komisije PZS v svojo mapo za pošto na Planinski zvezi Slovenije prejel debelo kuverto formata A-4 z naslovom Planinska zvezda Slovenije. V oči mi je posebej padel naslov Planinska zvezda, kar je lahko razumeti ali kot zvezda Danica, ali simbol takratne politike časa, ali pa lapsus. Neznana roka – filatelista najbrž – je na kuverti izrezala znamke. Spremno pismo dr. Gizele Tarczay je bilo datirano z dne 16. avgusta 1976, naslovljeno pa je bilo z Mili mi drugovi, kar je izražalo neko čustveno razmerje do nekdanjih časov izpred petdesetih let. Po sklepu takratnega uredniškega odbora Planinskega vestnika pesem takrat ni bila objavljena.

Po lastni izjavi je bila dr. Gizela Tarczay sodelavka Planinskega vestnika v času urednikovanja **dr. Josipa Tominška**, ki naj bi jo osebno dobro poznal.

Prebrskal sem letnike Planinskega vestnika, med obema vojnoma, vendar o dr. Gizeli Tarczay nisem našel kaj biografsko oprijemljivega. Urednik Hrvatskega planinarja **prof. dr. Željko Poljak** mi je pisno sporočil, da je od pesmi dr. Gizele Tarczay v Naših planinah 1977, št. 3–4, objavil le dve, in sicer Čas šotnje (Na Alanu, Velebit, 1926. godine) in Triglav (Po Bambergovom putu, 16. VIII. 1926), objavil pa je tudi enako pismo, kot

sem ga prejel sam leta 1976. Pesem Junacima Triglava (U spomen doktora Juga i Vladimira Topolovca, 20. VIII. 1924) ni bila objavljena še nikjer, razen delno v Planinskem vestniku leta 1924, stran 249. Je pa objavljena v originalnem tekstu v hrvaškem jeziku, zato sodi v hrvaško gorniško književnost.

Ne glede na to moram stari gospe v čas zapisati, da je »za vaš arhiv« poslala nekaj stihov, ki jih je napisala v hrvaščini. Z nostalgijo je pripisala, da je zdaj že stara, vendar se še zmeraj rada spominja prekrasnih sloven-

skih planin. Ob pregledu svojih starih spisov je našla te stihe, ki jih je priložila v upanju, da bodo koga zanimali.

Pesmi Narcise na Golici in Na Stolu naj bi bili že objavljeni v njeni knjižici »U gorskoj tišini«, Zagreba 1926, medtem ko Triglav (po Bambergovi smeri) in Junacima Triglava nista bili še nikoli objavljeni. Zlasti slednja ima namen posebej predstaviti dr. Klementa Juga tudi neslovenski javnosti, kar je enako pristno in doživljajsko tako danes kot je bilo leta 1924.

Dr. Tone Strojín

UPRAVNI ODBOR PZS JE OCENIL LANSKO NE PRAV DOBRO POLETNO PLANINSKO SEZONO

PLANINSKE KOČE KOMAJDA ŽIVIJO

Na eni od lanskoletnih zadnjih sej upravnega odbora Planinske zveze Slovenije so ocenjevali poletno planinsko sezono, ki po mnenju večine planinskih poznavalcev (pa ne samo članov UO PZS) glede obiska ni bila posebno dobra. Po burni razpravi so člani UO sprejeli naslednja stališča, zaključke in sklepe:

Planinska društva in PZS si od svoje ustanovitve naprej prizadevajo omogočiti vsem obiskovalcem gora ne glede na to, ali so člani planinske organizacije ali ne, varno gibanje po gorah.

Po grobih podatkih je poleti leta 1998 slovenske gore obiskalo manj ljudi kot poletje pred tem. Če za obisk gorskih vrhov ta ocena temelji na ocenah lokalnih planinskih društev, pa so bolj realne številke, ki prikazujejo obisk in nočitve v planinskih kočah. Po prvih podatkih so planinska društva v planinskih kočah iztržila za 10 do 40 odstotkov manj kot leto dni prej, manj izpada obiska pa je bilo v kočah v sredogorju in več v visokogorju. Koliko bo ostanka, ki ga bomo lahko porabili za tekoče vzdrževanje koč, bodo pokazali računski izkazi ob koncu leta. Manjši obisk koč je posledica obiskov drugih turističnih ciljev in spremenjenih navad obiskovalcev gora, ki vedno več izletov opravijo v enem dnevu.

Planinska zveza Slovenije se zavzema za to, da bi mreža krajev, o katerih Hidrometeorološki zavod (HMZ) tekoče objavlja podatke o vremenu, gosteje pokrila tudi gorske predele Julijskih Alp, Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp. PZS bo skušala skupaj s HMZ Republike Slovenije najti rešitev, da bi vsaj v poletnih mesecih bili dostopni podatki o vremenu v izbranih gorskih krajih.

Vedno bolj se utrjuje spoznanje, da se planinske kočje polnijo z ustrežno dejavnostjo planinskih društev v dolini. Pri tem jim osebje v kočah z domačim vzdušjem in strokovnostjo lahko izdatno pomaga. PZS naj s tečajji še naprej dviguje kakovostno raven oskrbnikov. Nadaljevati je treba z načrtovanjem programa, ki bi ga morali opraviti oskrbniki za dodelitev ustrezne licence.

UO PZS ocenjuje, da spremenjene razmere v kočah omogočajo, da velik del od 40 planinskih taborov, ki jih planinska društva organizirajo v poletnih mesecih, lah-

ko prenesemo v planinske kočje. Mladinska komisija naj pripravi minimalne standarde, ki jih morajo izpolnjevati kočje, planinska društva naj pripravijo komercialno ustrezne ponudbe za sprejem taborov in planinskih šol. Do pomladi leta 1999 naj PZS pripravi okroglo mizo o trženju planinskih koč.

Čeprav UO PZS ugotavlja, da je bilo v sezoni leta 1998 manj nesreč kot leto dni prej, pa ni razloga za zadovoljstvo. Večina nesreč se zgodi na neorganiziranih izletih oziroma samohodcem. Zato ponovno poudarjamo, da naj se obiskovalci gora lotevajo izletov v skladu s fizično in psihično pripravljenostjo. Vabimo tudi vse obiskovalce gora, da se udeležujejo organiziranih izletov planinskih društev pod vodstvom prostovoljnih ali gorskih vodnikov.

Še poročil Gorske reševalne službe Slovenije (GRS) se vidi, da je vedno več poškodb glave. Zato obiskovalcem gora svetujemo, da na zahtevnih in zelo zahtevnih poteh uporabljajo čelado, rokavice in samovarovalni komplet.

Število organiziranih planinskih šol v planinskih društvih ni v skladu z eno od temeljnih nalog planinskih organizacij, to je vzgoja članov za varno gibanje v gorah. Pozivamo vsa planinska društva, zlasti tista, ki že nekaj časa niso organizirala te osnovne vzgojnoizobraževalne oblike, da to pomanjkljivost nemudoma odpravijo.

UO PZS na podlagi razprave ugotavlja, da z lastninjenjem prihaja tudi do preprečevanja prehodov poti, zato je tudi v prihodnje potrebno temu problemu posvetiti vso pozornost.

UO PZS izreka pohvalo Komisiji za pota za vzorno vzdrževanje planinskih poti, ki jim narava ne prizanaša.

V ljubljanskem Cankarjevem domu je bil od 14. do 22. januarja letos Alpinistični maraton, prireditve, na kateri so organizatorji poskušali iz več zornih kotov osvetliti alpinizem, himalajzem in športno plezanje. V tem maratonu je bila predvsem vrsta vsakršnih predavanj in okroglih miz, premierno pa so ob tej priložnosti predstavili tudi najnovejši celovečerni dokumentarni film Matjaža Fistravca Tretji zemeljski pol. O prireditvi bomo podrobneje poročali v naslednjih številkah Planinskega vestnika.